

JOSEBA LAKARRA, KOLDO BIGURI, BLANCA URGELL. La-
guntzaile: KRISTINA RICO.—*Euskal baladak*. Azter-
keta eta Antologia (Bi liburu). Hordago publikapenak.
Donostia, 1984.

Gure artean gutitan ohi bezalako saiakera lana aurkezten digute «Maria Goyri» Mintegikoek euskal baladen azterketa eta antologia biltzen duten bi liburutan, baladen jeneroan kokatze zehatzez, zeren «gutienez azken bi mendeotan Euro-
pa osoan zehar sail berezi eta autonomotzat eduki eta araka-
tu izan den baladaren hau gure artean monografia eta langile
faltaz oraindik eraiki eta garatu gabe dugu, Euskal Herriaren
mugetatik atetikoa jazo izan ez balitz bezala». Eta, jenero
hau ez ezik beronen barnetiko sailkapena ere klasifikatzen
dute egileek (ikus 21. orr.).

Egia esan, euskararen alde laudorioak eskaintzen izan du-
gu gizonik aski, aldiz langilerik guti. Apolojisten laudorio
haiek euskaraz izan balira ere gaitz erdi, baina bai lehen
eta bai orain, gure herri honetan laudorioak ere erdaraz erra-
zago dabilta, altxortzat jotzen dugun euskara txukuna era-
biltzeko baino aisago gordetzeko balitz bezala. Horregatik,
ez gaitu batera larritu behar zenbait alor landu gabe eduki-
tzeak. Eta Unibertsitate berriaren filologia sailak badu zere-
ginik nabarmen agertzen zaizkigun hutsune horiek betetzen.
Liburu hau dugu adibide hortik espero dugun lan ederreta-
rik bat. Betor zorionean.

Egile taldeak bi zati nagusitan aurkezten digute beren la-
na: baladeri buruzko azterketa orokorra eta baladen aldae-
ra sorta.

Lehendabiziko tomoak bederatzi kapituluz garatzen du:
baladen hizkuntza, egitura, sailkapena, ikerketen historia, bi-
zitza edo iraupena, balada beraien historia eta geografia. Az-
kenik, bibliografia. Bigarren tomoa, aldiz, ez da lekukotasu-
nak aurkeztuko dituen antologia hutsa, sarreran hautapenez
eta edizioz erizpideak emateaz gainera zenbait sailkapen za-

har eta moderno eta oharrez aberasturik dator eta aurkibi-deak zer-non laster aurkitzeko eran.

Orokorki begiratu ez denik ez dugu esango. Guziak zehazki jasotzea beste gauza bat da ordea. Bi tomoek, beren 13. orrialdeetan dioten zerbaitek gure kezka eta zalantza zirikatzten dute. Lehenengoan europear baladak aipatzeaz eta bigarrean «Bibliografia hau, euskal baladaren azterketari dagokionez, ahalik eta exhaustiboen egiteko asmoa izan dugu» aitortzen digutelarik legezkoena zen Karlos Augusto Mahn-ek 1857an Berlin-en argitaratu zuen *Denkmaeler der baskischen Sprache...* zeritzan lanean argitara eman zituenak ere kontutan hartzea, garrantzi gutiagokoak asko sartu dituztenez. Egia esan, gure artean aspaldi ahazturik eduki ditugu aleman horren lanak. Laster dator Mahn-en heriotzako mendeurrena, 1987ko urtarrilaren 26an. Gu geu ere ez ginen gogoratuko oraintsu Patri Urkizuk *Egan*-erako prestatu duen lan bat ekarri ez baligu, nolabaiteko zorra ordaintzeko europearrarekin.

Esanak esan, tipikeri horiek gora-behera, arestian aitortu dugunari eutsiko diogu: gure artean ohi ez bezalako lan ederra dela.

Baina, obrari bere baliorik kentzeka, irakurtuaz jaso ditugun zenbait ohar emango ditugu, ondoko lanen argigarri, zeren hain zentzuz landu dutenek osagarritzko eraskinak ere eskainiko dizkiguten ustea bai dugu. Batzuk gehigarri, beste batzuk zuzengarri, hara hor zenbait adibide:

Ipui edo kontaeraz bukaeretan (25. orrialdean) formula gisa erabiltzen den horietako bat, bizkaieraz honela entzun izan dugu:

Hori hola bada

sartu deilla kalabazan

eta urten deilla

Otxandixoko plazan.

Gutiago batzutan, hori bedori, «Bitorixako planzan»ekin amaituaz. Eibarren beste gehigarri bat ere erasten genion:

«Otxandixoko plazan / abaneria dantzan». Baina ez dago du-
darik azken zati hori askozaz ere berriagoa dela.

«Martin Etxeberriko» oker dago 43. orrialdean. Horren or-
dez «Markin-Etxebarriko» behar zuen (Markina-Etxebarria
baizen gertatuaren tokia): Kontestuak berak argi dio, baina,
egileek ez dira ohartu. «Markin» ordez «Martin» eta «-barri»
ren ordez «-berri», jartzea bera baino huts handiagoa da hola-
ko lan serio batean iturriak ez begiratzea. Hau da, iturrietara
joan beharrean bigarren edo hirugarren eskutikako testuaz
baliatzea. Gainera, «Amalau eriotzena» bizkai-guipuzkoetako
euskaldunentzat bertso oso ezagunak dira.

41-44. orrialdeetan dionak badu zer ikusirik aurreko *Egan*
(1985-eko 1-2 zenb., 55. orr.) aldizkarian agertzen genuen idea
harekin, kronika gisa egindako bertsoeri lekukotasuna ematez.
Lehenago *Gogoz* (1978) liburuaren 267. orrialdean ere
aipatua genuen eritzi bera. Baina, era hortakoak berebiziko
ongi eskaini zizkigun A. Zavalak Auspoako zenbakietan, dela
Cuba eta Afrikako gerra edo beste gertakari zenbaitez.

Bertsolaritza bestelako jeneroa bada ere, garai bateko
bertso papareak badute zer ikusirik, bereziki kronika emate-
ten dutenak. Hori eta ez beste bai da «Amalau eriotzena» ere.

Hastapenetan *Literatura de cordel* (36-38. orr.) aipatzeaz,
Nafarroako erromanikoan egertzen diren zenbait irudi datoz
nere eroitzapenera: soinujole eta kantariak, hein batean, titi-
riteroak, baina titiretero elbarriak ziren, batez ere Etxanoko
atariko arkiboltetan aurkezten diren irudiak, XII. mendean
eginak. Bestalde, nolabait ahoz-ahoa hedakunde handia har-
tzen duten kanta horietakoa zen Akundiakoa ere, 1390ekotzat
Ibargüen-Cachopin-ek 70. kuadernoan aipatua: «Acundia, le-
jarr(...)ga legarbaga», baina aipamena soilik, aditzera emateko
haina bazik ez euskaldungoarentzat hain ezaguna zenez. Bai-
na gaur egun ez dakigu kanta horri buruz aipamen hori bes-
terik. Gure garairaino iritsi dena, kanta herriz herri zabal-
tzeko ohitura izan da. Mendaro Txirristakak edozein gerta-
kariz egiten zituen bertsoak, gero ber-berak inprimategira era-

man eta bertso-paperak feriarik-feria saltzen ibiltzeko. Apatategi besamotza ere hala ibiltzen zen, bertso-paper sortak salduz. Honek, berak jarritakoak eta beste nornahik eginak, garaian garaikoa eta momentu bakoitzean jendearentzat interesgarriak izatea aski zuen, salmenta zelarit gaitasuna markatzen zuena. Baina, aintzinago, inprimatu gabe gelditzen ziren, ahoz-ahoko balio hutsa zuten eta, nahi ta ez, asko izan behar betiko galdu direnak. Euskaduna ez baita letretarako ikasia izan, eta memoria, gehienetan, uste baino laburragoa da.

Euskal baladak, salbatu diren neurrian hor daude orain jenero berezi baten multzo ederra eginaz. Gure zorionik karstuenak hori burutu duen taldeari. Lan ederra benetan.

J. S. M.

LUIS MICHELENA.—*Lengua e historia*. Colección Filológica. Paraninfo. Madrid, 1985.

Hara hor Mitxelenaren hamabigarren liburua. Bera beza-lako idazle batentzat ez dira liburu asko. Hau berau hor-he-men barreiatutako lanez hornitua da. Baina bere lan guziak era honetara bildurik, zenbat liburu osatuko lituzke? Beste hamabi haina bai noski. Baina Mitxelenaren kasoan ez dut uste kantitatea hain kontutan hartzekoa denik, baizik bere kalitatean datza gizon honen emaitza. Iker lanak hala bai di-ra. Gainera, kalitateak berakin du, iker lan batean, ematen diren aburuen iraupena. Horregatik, eta liburu honetan argi dagoena da, aspaldi idatzitako edozein lan hartzen dugula-rik, gaur egungoa dirudi; edo gure begien aurrean lehen lau-so genuena orain argi ikustea. Hizkuntza kontuan, idazkera-tik hasita, urte askoren abantailaz ibili bai zaizu gure gi-zon hau.

Lengua e historia deritzon liburu honetan lehenik aldiz-karietan barreiatuak zituen hogetahamabost lan hautatu bil-tzen ditu. Gehienak gazteleraz idatziak eta batzuk frantsez. Bertako aldizkarietatik baino gehiago herbestekoetatik bil-duak. Liburu honetako lanik zaharrena 1952an *Emerita* aldiz-karian Tivisa-ko paterari buruz eman zituen eritziak eta la-nik berriena *Revista de Occidente*-n euskara idatziaren nor-malizapenari buruz 1982an publikatua. Baina, lan bilduok ez daude argitaratu ziren kronologiaz emanak, gaietan elkarri hurbilduak baizik. Azkenean hamar orrialdeko eraskin edo hitzatz (Epílogo) bat dakar, 477. orrialdean, lehengo lanen osagarritz, zuzenketaz eta oharrez. Eta, hizkuntzari buruz zer ez dakarren aipatzea errezagoa zaigu zer dakarren baino. Hainbeste gauza bai dira liburu mardul honetan erabiltzen dituen gaiak. Bertan, nola ez, euskal literaturak ere badu bere tokia.

Estrukturalismo teorietatik hasi eta euskara-kaukasikora arte urratzen ditu: gramatika generatiboaz, dialektoen zatike-taz, konparaketaz eta abar. Baina baita ere iragarki zaharrez,

erromatar, zeltiberia, indoeropar, iberiko,... bidenabar gure hizkuntzaren sustrai zaharrak ikutuz. Era berean, egungoari begiratzuz, elebitasunez, hizkuntzaren normalizapenez eta soziolinguistika gaiak ikutuz. Gai bakoitzean bere jakintza sakona erakutsiz. Onomastika eta hiztegiak ere leku berezia dute. Bestalde, zenbait euskalaren lanak ere aztertzen ditu, aburu zorrotzez, baina Koldori beti nabari zaion zentzuz, eritziak ematean zuhur eta bermaz.

Lan hautatuok liburu batean eskuratu ahal izateko aukera bikaina eskaintzen zaigu. Aldi berean, hainbeste eratako lanak direnez, oso ongi datoz Maite Etxeniketik prestatu dizkion aurkibideak: 490. orr. liburuan barna aipatzen diren izen zerrendaz eta 502. orr. gaiei buruz.

Inork gure hizkuntzaren historiaz, etimologiaz, hiztegiak, gramatikaz, euskalkiez, batua,... ezer jakin nahi baldin badu, beharrezko du liburu honi begiratzea.

J. S. M.

GILLERMO ETXEBERRIA, IÑAKI IÑURRIETA.—*Euskal Literatura. Testu azterketa*. Euskal Herriko Unibertsitatea. Argitarapen zerbitzua. Bilbo, 1985.

Euskara, guk nahi bezain bizkor ez badoa ere, poliki poliki aurreruntza doa bideak urratuz. Maiz, bide berriak. Lizardiren gogozko zen hizkuntza larrekoa eginaz noranaikoa.

Honako liburu honek argi erakusten digu filologia ikasketan lehenago euskaldunentzat erdaraz erabiltzen ziren liburuen ordeaz orain bertako hizkuntza jatorrezkoak erabiltzera datozela testu azterketarako. Izan ere, teknika berdinekin baliatuarren, euskararen azterketarako ber-beraren giharrez eta bere literaturaren adierazpenaz daudenak, zer esanik ere ez, gaia ulertzeko eta sakontzeko askozaz hobeak direla. Beraz, ongiatorria eman beharrezkoa dugu G. Etxeberria eta I. Iñurrietak elkar lanean antolatu eta burutu duten liburu hau.

Elkarlanean bai, baina bakoitzak izan du bere arlo jakina edo berezia. Lehen partean Etxeberriak, sarreratzat, testu azterketarako eskema eta argibideak eskaintzen ditu, puntuz puntu prestaera, testuingurua, edukiaren eta formaren analisia, komunikapen balioa eta eritzi pertsonala agertuz. Ondotik hasten da lehen atala, XIX-XX mendeetako testu hautatuak eskema horien arabera sailkatzea. Autoreak hilen artetik hautatuak dira: Elizanburu (?), G. Adema «Zaldubi», F. Arrese Beitia, Lizardi, Lauaxeta eta J. Mirande.

Bigarren atala I. Iñurrietak egina da. Sarreratxo baten ondotik kantategi eta autore zaharren testuen azterbidea eskainiz: «Bereterretxen khantoria» eta «Egun bereko alarguntsa» ditu kantategitik jasoak eta autore hautatuak, B. Etxepare, A. Oihenart, Axular, P. I. Barrutia eta J. A. Mogel.

Oso ondo taxututako liburua iduritzen zaigu eta, zer esanik ere ez, premiazko ditugun testu hutsune nabarmena betetzera datorkigu.

Egileon zati hautatuok bakoitzaren idazkera adierazteko aski ongi hautatuak iduritzen zaizkigu, neurri batean obraren edukiaz idea orokorra ematen dutelarik. Etxeparen, adibidez, oso ongi egin du (edo dute) hainbeste errepikatu ditugun Kontrapas eta Sautrela ez hartzeaz, obra beraren mamiagokoa dena baizik: Amoros sekretuki dena eta Potaren galdatzia.

Horiek eduki orokorraren adierazgarri direnez. Hoberena hautzekotan, bakoitzak bere gogozkoak izanen ditu eta nik, egiazki, Mosen Bernat Etxeparere kantuia dut gogoko.

Erdi aroko poeta dela? Hala izanik ere, behar bada, Hita-koarengatik hainako hurbiltasuna du Inglaterrako poetekin. Espriu zenak ere hala aitortzen zidan behintzat.

Arestian Elizanbururi galdera zeinua zergatik jarri diodan aipatuko du norbaitek. Eta, hala jarri badut Solferinoko itsuarena zalantzazkoa den iritzia dudalako. Hobeto esan, iritziz soilz beste norbaitek eman zion Elizanbururen gurasotza. Elizanburuk noizbait Salaberri izenordea erabili zuela eta horrez gainera Napoleon III.aren armadan kapitain ibili zela eta, hori ez da nahikoa lekukotasun kanta hori beretzat emateko. Salaberri deiturako bertsolaria bazen, garai berean kanta horren egiletzat edukia. Gainera, Elizanburu Saran bizi zen urte haietan Salaberri Biriatur, eta Jose Manterolak biek in izan zituen, denbora berean, gutunezko harremanak, bere *Cancionero Vasco*-n Solferinoko itsuarena argitaratzeaz esaten duenez. Dena dela, ez da eztabaidatzeko gauza, ikeretzekoa baizik. Ikerketa sakonago bat egiten ez den artean hor daude Manterolaren idazki argitaratuak lekuko.

Liburu honen atariak zerbait harritu gaitu, bereziki Unibertsitateak datorrenez gero. Ez da azalean «textu» eta atarikoan «testu» jartzeagatik. Normalkuntzaren bideetan doan hizkuntzan ez du inork zertan harritu gauza horiegatik. Ez. Besterik da liburuaren ezaugarriak atarikoan agertzearena. Aurreko *Egan*-en ere holako zerbait salatu genuen Arabako Foru Diputazioko argitarapen sailak J. M. Vélez de Mendizabali *Lainocean kantari* liburuan egin zionagatik. Eta hara hemen berriz gure Unibertsitateko argitarapen zerbitzua bera ere Gutenberg geroztik gehiengoak jarraitu duen norma bera bete ezinik. Hori, edo UNESCOk geroago xehetasun gehiagoz emana ezagutu beharrezkoa da liburugintzan ari direnen aldetik. Liburuak, azalean ez du izan beharrezko, baina azalaren barrukaldetik joan behar den atari edo atarikoan: egi-lea, izenburua, argitaratzailea, hiria eta urtea jartzea beharrezkoak ditu bibliografia lanetan aritzen direnek non oinarritu jakin dezaten eta aurpegia behar bezala ager dezagun.

ELKAR LANEAN.—*Plentzia. Azterlanak — Estudios. Plentzia'*
ko Uri Udala. Ayuntamiento de la Villa de Plencia.
1985.

Gure artean gutitan ohi bezalako monografia. Gure historiaren ardatz nagusiak aski ezagunak dira, baina lekuan lekukoa, herriz herri, oso guti landu da. Gai horretaz Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalak lan ederra bete zuen herrietako monografiaz lehiaketarako deia eginaz eta hiri edo herri guzienak bilduz eta argitaratuz 1970-76ra bitartean. Lan haiek, balioz oso desberdinak baziren ere, gaur egun Gipuzkoako edozein herritan lana egiteko abiapuntutzat laguntzen dute.

Baina Plentziako hau ez da historiari soilki itsatsia, etnografiatzko zenbait eremu ere hartzen dituanez.

Liburua alkatearen agurrez hasten da eta bertako lanen ildo nagusia era honetara doa: Jose M.ª Hormazak Plentziako etxeak aztertzen ditu XVIII. mendeko forutzaren bidez, era berean galdutako ohitura zaharrak bilduz, Andra Mariaren ikerketarako oharra eta jentilen kondaira zatiak; Xabier Alzibarrek, Joan Kruz Renteria eta Jose Antonio Uriarte eta Plentzia bertako euskara aztertzen ditu, lehenen testu eta oraingo ahozkeran oinarriturik; Gonzalo Duok Plentzia eta inguruaren bibliografia katalogatze saioa, San Pedro Kofradiako ordenanzak eta diru-kontuen liburua argitaratu eta ibai inguruko toki-izenak bildurik; Jose M.ª Etxebarriak Plentziako banatasunaren XIX gizaldi erdiko lekuko den J. Kruz de Renteriaren euskal testu ezezagun bat oharrez argitaratzen du; Anton Erkorekak Barrika, Plentzia, Gorkiz eta Lemoizko heriotza estadistikak (1970-79); Iñaki Bengoetxeak ipuiak eta aintzinako kondairak; Antxon Agirrek itsas-mareaz erabiltzen ziren erroten ikerketa; Iñaki Gamindek Gaminiz inguruko azpi-euskalkiaren aditza. Eta, bukaeran, 1879an argitaratu ziren Ordenanzak fakzimilez birargitaratuak eta, era berean, 1888an burdinbidea jartzeko egin zen proiektarena.

Lan batzuk euskaraz beste batzuk erdaraz, bakoitza bere gaian eta bere mailan guziak dira interesgarriak. Liburu aberatsa da bere edukinez.

Argazkiz eta marrazkiz ez ezik liburua bera ere barne eta kanpoko egituraz ondo hornitua da.

MARIANO OSTOLAIZ.—*Oroipen kutxa*. Auspoa Liburutegia.
Tolosa, 1985.

Auspoa saileko beste autobiografia bat da. Nik ez dakit nondik edo zelan duen Auspoaren zuzendari den Antxon Zavalak holako egileak aurkitzeko ahalmena, baina meriturik aski badu horretan.

Egileak haurtzaroko dotrinatik abiatuz 1936ko gerratea eta horren ondorengo esperientzia latzak kontatzen ditu. Kolpe batean irakurtzeko liburu samurra da. Dramatismo handirik gabe, kementsu gainditzen ditu orduko auzi-mauziak. Istilurik ez zen falta, baina Ostolaizek bazuen barrutik berezko indarra ezbehar guziak gogo onez eta umorez eramateko. Nork esan ibilera haiek sagardotegiko giro lasaian bukatuko zituenik, ironiarik harrigarrienez azalduz:

*Etzait ajolarikan
egon edo ari,
zurruta egin ezker
denak bertsolari.*

Guziak horrela hartuko balute bizitzaz jarrera, beste txori batek kantatuko liguke kristauon gizartean.

Liburuak ematen dituen lekukotasunak gure mende honen erdialdiko historia tipiak osatzeko balio handikoak dira. Baina, horrez gainera, liburu hau, edonorrentzat irakurgai atsegina da.

P. CHARRITTON.—*Pierre Broussain: sa contribution aux études basques (1895-1920)*. Centre National de la Recherche Scientifique. Centre Régional de Publication de Bordeaux. París, 1985.

Obra honetan Charrittonek ongi erakusten digunez, Piarres Broussain pertsonaia garrantzitsua izan zen Euskal Herriaren historiarako. Gure mende honen hasieran, behar bada beste inor ez bezalakoa Ifar Euskal Herrian, abertzaletasunaren pizteaz eta kulturgintzarako mugimendu berriak sortzeaz eta ekintzak suspertzez. Bere heriotzaren oroitzapenetan oso ongi zion Jean Etcheparek: «Noizbait, bilduko direlarik harek milaka barreiatu eskutitzetarik zombait ehun, jakinen du xeheki Euskal Herriak nor zen zinez Pierre Broussain gaizoa, eta zonbat urrats, ez oro alferrak, dituen erabili bizi zeno, arbasoen lurra maite baino maiteago».

Orain, Charritton euskaltzain berriaren eskutik datorkigu hura nor zen argi erakutsiko digun lehen liburua.

Liburu hau Jean Haritschelharren hitzaurrez dator. Lehen partean Broussainen bizitza aztertzen du: familiaren jatorriak Hazparden oinarrituak, Paris-eko ikasketak, medikuntzarekin batean euskal kulturaz kezkatuak hortaz ezagutzen ziren liburuak irakurri eta gizonik gorenengoekin harremanak hartuaz, gero herrira itzultzean bertako arazoak zuzenean eramanaz, arduraz eta karguz eraman ere, eta hamalagarreneko gerratea bukatzeaz laster hiltzea gertatu zitzaion, eta bere ekintzak eta lanak hor gelditu ziren nahikoa ahazturik. Bigarren partean Broussainen euskal kulturarako emaitzak, 1895etik 1920ra: ortografiak eta gramatikak egin zituen oharrak, lexikologiak eta lexikografiak egin zituen ikerketak, kantak eta herri-literaturak eta Broussain idazlea. Hirugarren parteak, politikazko militantziak eta kultur eragiletzak: Broussainen euskal abertzaletasuna, Broussain eta euskal kultur erakundeak, Broussain euskara batuaren alde eragile eta

egungo egunerako mezua. Gai guziok oharrez eta agiriz ondo hornituak. Bibliografia eta testuan datozen izenen ezerrendak.

27 x 21 zentimetro neurritako liburu horrek 331 orrialde ditu. Bigarren orrialdean Broussain zenaren argazki eder bat dakar, baina ondoko kapituluak zehar berakin harremanik gehien izan zituzten pertsonaienak datoz, plana osozko portreta ederrez: G. Lacombe, R. M. Azkue eta J. Hiriart-Urruty, eta horiez gainera Hazparneko zenbait bista, bertako erro-matar harria, Urkuraiko gurutz hilarria, Broussainen eskuizkribua eta abar. Liburu ederra benetan Piarres Charrittonek dotoradu tesigintzaren parte bat osatzen duen hau. Aditza dugunez, P. Broussainen gutundegia ere laster argitaratzeko-tan omen du. Betor lehenbait lehen.

Ifar Euskal Herrirako eta euskararentzat ez ezik mende honen hastapenetako historia ikertzeko ere liburu baliagarria iduritzen zaigu. Zer esanik ere ez euskal literaturarentzat zer nolako agiriak eskaintzen dituen. Hain zuzen, horrek bultzatu bai nau aipamen xume hau egitera.

J. S. M.

Literaturazko aldizkari berri bat. Ez nolana hiko, orainartekoen gainetik edo albotik, hutsune nabarmena betetzera datorrena baizik.

Bere editorialean, «Bat hirutan», agertzearen ildo nagusiztat honako hauek adierazten ditu: «Azken hamarkada honetan literaturara hurbildu diren gazteek beste formula berri bat aukeran nahiago izan dute: ohizko errebisten eskuetan beren lanak utzi ordez, adin, ideolojia edo literatur kidetasunen arauera bildu dira eta talde bakoitzak bere errebista argitaratzeari ekin dio. Errebista hauen adierazgarririk nabarmenena aldikotasunik ezean eta taldearen joera berezian ahots emaile izatean datza. Kreatzio lanei toki gehiago eman diote informazioari baino eta informatu dutenean talde bakoitzak deboziozko egileei buruz izan da, halabeharrez noski».

Azken aldian dion guzia ez dut uste horrela denik, eta horren jakitun dira *Literatur Gazeta*-ren arduradun gehienak, gurean ate idekiak aurkitzeaz gainera kolaboratzaile izan direlako, inolazko oztopo edo eragozpenik gabe.

Aurrera jarraituz, agerpenaren bigarren sailean, arrazoiz dio: «Ez dugu literatura teoria handirik nahi, gutxiago literatura teoria horregatik bandera egin; nahiago dugu poltsikoak bertan eskuak sartzeko direla jakin». Ongi esana poltsikotik ezer ateratzekorik ez dutenentzat ere.

Horregatik edo horren arabera, lasaitasunik handienarekin abiatu dira: «Literaturari buruzko asmo informatzailea sendo da, estazio-zero honetara iritxi baino lehen gure trenak ipurdiz gora egingo zuela zenbait eztairik eta lumak esan eta idatzi badu ere. Literaturaren alorrean, informazioz eta kritikaz osatzen den abiadura aukeratu dugu. «Literatura»-tur alor hori edozein «litera» estetikorekin zerikusi daukanak osatzen du, «litera» idatziak bereziki, bixtan da. Literatur abiadura franko badauka gure herriko beste zenbait trenek, baina honoko trenbidean ez genuen trenik aurkitzen eta, hara, bertan gurea. Literatur Kazeta abiadura handikoa izango ote den geroak esango. Abiadurarik hartuko ez balu, bertan behera uzteak ez liguke burukominik emango. Dena den, tren martxan da. Gratis da martxa eta gratis izango gurekin tren

hartu nahi dezuten guztiontzat. Leiho eta ate guztiak zabalik dauzka, ez esan gero lekurik ez dagoenik».

Lehen zenbaki hau honako hauek egiten dute: Mikel Lasa, Juan Antton Zubikarai, Nerea Azurmendi, Bernardo Atxaga, Felipe Juaristi, Koldo Etxabe, Mikel Azurmendi, Esteban Antxustegi, Joseba Sarrionandia, Begoña del Teso, Patri Urkizu, Koro Baroja, Tere Alonso, Edorta Asarta, Joxerra Gartzia eta Karlos Zarragak. Koro Baroja eta Koldo Etxabe direla erre-dakzio-idazkariak.

Orainarteko aldizkarien aurrez-aurre, hara hor, alternatiba gisa, non jo diguten: hor dago! ederra.

Hitz eta idatzizko onarpenik ez zaio falta izan. Adibidez, *Argia*-k, irailaren 7-13. etako zenbakiak ongi-etorritz zekartzan lerroak dira lekuko. Eta, gure abegi ona ere berakin du *Literatur Gazeta*-k. *Egan* hau euskarazko literaturan aldizkarien dekanoa izanik, asmo txalogarri horien aurrean goresten dugu. Orainarteko aldizkarion konplementu eta pizgarri datorrela iduritzen zaigunez. Eta, euskal literaturaren garapenerako behar-beharrezko tresna.

Behin eta berriz errepikatuko dugu, neurri batean, gure hizkuntz bereziaren baitan errebindikatzen dugula gure herriaren nortasuna eta politika eskubideak, baina zein guti begiratzan dugun hizkuntzaren eduki nagusienetakoa den literatura eta, eta literaturan bertan garaian garaiko berrikuntza.

Bizigarriak eskaintzera datorren *Literatur Gazeta* honek, begiramena eta laguntza behar ditu. Zeren hartu duen bidetik kultur mailak gaurkotuz eta goratuz arituko bai da. Hainbeste «Euskararen Zerbitzu» eta hizkuntz politikazko ekintzak bizkortu nahirik dabiltzanak, otoi, har dezatela ardura eta begiramena holako aldizkari batek ekonomiaz porrotik egin ez dezan.

Literaturaz kezkatu eta informazio beharrez aurkitzen diren euskaldunek ordea, egin dezatela beren harpidetza, helbide honetara eskatuz: Colón de Larreategui, 11. 48001 Bilbo. Tel. (94) 424 11 74. Edo, Konstituzio Enparantza, 2. 20003 Donostia. Tel. (943) 42 35 5 53.

Harpidetza: Urte baterako (12 ale) 2.250.— pzta. Sei hilabeterako (6 ale) 1.200,— pzta. Kanporako 3.100,— pzta.

Senex. Itzulpen eta Terminologiako Aldizkaria. 3. II. urtea, 2. zenbakia. Itzultzaile Eskola. Martutene - Donostia, 1985.

SENEZ aldizkaria orain dela urtebete sortu zen. Itzultzaile Eskolaren eraginez batipat, Elhuyar eta UZEI kide hartuta. 1984eko abenduan argitaratu zuen bere lehen alea. Ale hartarako sarreran bertan esaten zuenez: itzulpenean eta terminologian, zalantza askorekin, jende asko ari da Euskal Herrian. Horien guztien ahaleginak bildu eta oinarri teorikotara sendo bat ezarri nahia du bultzagarri.

Oinarri teoriko hori, ordea, bi iturburu modutatik letorke: Gure artean bertan edo itzulpenean edo terminologia bereziak erabili beharrean aurkitzen direnen elkarren arteko komunikazioz, nork bere ekarritxo eskainiz. Esaten duen bezala: «Esan nahi bait da aldizkaria guztiok egiten dugula, guztiz irekia dela zer esana, zer galdetua, edo zer zalantzan jarria duen ororentzat». «Oro» horiek asko dira, bertan dioenez: Administraritzan, testugintzan, erdi eta goi mailako irakasleentzat, komunikabideetan, argitaletxetan eta abarretan.

Bigarren iturburua, nazioartean itzulpen eta terminologiaren teoriagintzan sortzen diren ekarriak lirakeke «munduan bakarrik ez garenez», sarrerek berak dioen bezala.

Asmo aitortu horiekin, beraz, SENEZ-ek lehen urtebetean osatzen dioten hiru aleetan dakarrena ez da gutxi.

Lehen alea, ia osorik, Euskal Herriko itzulpen eta terminologiagintzaren egoera aztertzea emana da. Non egiten da itzulpena eta terminologia eta nor ari da horren teorizazioan. Itzultzaile eskolaren eta UZEI eta Elhuyar-en historia luze barenaren ondoren, itzulpenak zenbait instituzio eta ihardueretan duen lekua aztertzen da: komunikabideak, administrazioa, argitaletxeak, hizkuntza itzulpen poetikoak bere garaian izan zuen eraginaz S.F. Gontxarenko-ri itzulua, adibidez, hemen ere egingarri diren ikerketetarako bide eta metodologia aski interesgarriak erakusten dituena.

SENEZ-en ekarririk txikiena ez da, hemengo itzultzailearen prestakuntzarako, ekartzen duen liburu eta aldizkari bibliografia.

Bigarren alea, 1985eko apirilean argitaratua, askoz ere nabarragoa da gaien aldetik, «aldizkariagoa» zentzu horretan, lehenengoa baino. Itzulpenaren eta terminologiazko teorizazio lanei ematen zaie pisu handiena: «Terminologiaren teoria orokorra» (A. Sagarna), «Itzulpen teoria eta praktika: Joerak eta eskolak» (X. Mendiguren), «Interpretaritzza» (Jesus Arrimadas). Hiru artikulu horien artean alearen erdia betetzen dute ia.

Beste zenbait artikulu xeheagoak dira, puntu zehatzagoei dagozkienak. «Ingelesaren konpresioa eta beronen itzulpena», edo itzulpen eta liburu kritikazkoak: «Os vellos non deben de namorarse» A.M. Labaienek egindako itzulpenarena. «Euskal lokuzioak. Hiztegi erotikoa» edo «Drakula berpizten» euskal telebistako zenbait itzulpenena.

Bibliografi aipamenei dagokienez, lehen alearen modu beretsuan egiten du, ekarri garrantzia handikoa delarik baina hemen laburbildu ezina, tamalez.

Hirugarren aleari dagokionez, 1985eko irailekoa, hain zuzen, aurreko ildo beretik doa. Teorizazioa, hemen bertan egina: «Itzulpena eta hizkuntz normalkuntza» (J. Zabaleta), «Terminologi zentruak eta bankuak» (Tere Barrenetxea), eta hemendik kanpoko esperientzien bertaratzea: «Transformazio lexikoak itzulpenetan» eta «Itzulpen prozesuaren sakonketa linguistikoa». Horiez gainera, artikulu laburragoetan, itzulpen kritika, Orixeren «Itsu-mutila» (Pedro Iturrioz) eta «Mantxako herri batean» Pedro Berrondok burutu duen itzulpenari buruz (Gotzon Egia). Puntu zehatzagoak aipatzen dituzten artikuluak dira «Itzulpen kritikaz» (X. Mendiguren) «Itzulpena eta testuen interpretazioa» (K. Zumalabe) eta euskarazko zenbait esaldi konpletibori buruz Uliondok osatua.

Bibliografiari dagokionean, aurreko bi aleak baino osatua goa dator hirugarren hau, komentatuagoa eta zehaztuagoa.

Esan liteke, beraz, urtebetek ematen duen distantzia horretatik, SENEZ finkatua dagoela, honelako aldizkari bat finkatua egon litekeen adina behintzat. Lehen urtebete hori osatzen dioten 450 orrialdeetan ekarri oparo bat eskaini diola euskal itzulpen eta terminologiari.

Gauden hontan gaudelarik, ezin kendu dut burutik orain dela sei urte euskal itzultzaileen artean inkesta bat egin zelarik, 30 erantzuleen artetik 6k bakarrik ezagutzen zutela «libururen bat» itzulpenaren teorian (Euskera XXVI). Begien bistakoa da alor honetan izan den aldea, bai itzulpenak hartu duen bueloagatik, bai hori bideratzeko eta itzultzaileak prestatzeko egin den ahaleginagatik. Premiak, hala ere, handiak dira oraindik, eta SENEZ-ek, «guztiona» izanez jarraitzen duen bitartean, edukiko du nork, zer eta nori esana.

J. M. Zabaleta

ANTZERKIA